

Over onbegrijpelijkheid

Vanwege iets in ons of in de onderwerpen zelf zetten deze het menselijk denken tot steeds verdere reflectie aan, en hoe meer wij daartoe worden gestimuleerd en ons in deze onderwerpen verliezen, des te meer veranderen zij in één onderwerp, dat wij, afhankelijk of wij het in onszelf of daarbuiten zoeken en vinden, omschrijven als de aard der dingen of de bestemming van de mens. Andere onderwerpen zouden wellicht nooit onze aandacht trekken wanneer wij in volmaakte afzondering ons volledig en uitsluitend op dat onderwerp aller onderwerpen zouden concentreren en wij niet met mensen zouden omgaan en om die reden niet hoefden na te denken over werkelijke en denkbeeldige relaties die een gevolg zijn van de onderlinge overdracht tussen mensen en die bij nadere beschouwing altijd talrijker en complexer worden en ons daarom in tegengestelde richting van het onderwerp leiden.

Is er, van alle dingen die met het overdragen van ideeën te maken hebben, iets fascinerender dan de vraag of een dergelijke overdracht wel mogelijk is? En waar zou men een betere gelegenheid kunnen vinden om via een veelvoud aan experimenten de (on)mogelijkheid hiervan te onderzoeken dan in een tijdschrift als het *Athenaeum*, waaraan men als schrijver dan wel als lezer deelneemt?

Het gezondemensenverstand, dat zich gretig door het kompas van etymologieën laat leiden – als zij zeer voor de hand liggen – zal vermoedelijk vrij snel tot de conclusie komen dat het onbegrip de grondslag voor het onbegrijpelijke is. Welnu, het is een eigenaardigheid van mij dat ik onbegrip volstrekt niet kan verdragen, ook niet het onbegrip van niet-begrijpenden, maar nog minder het onbegrip van begrijpende mensen. Om die reden nam ik mij enige tijd geleden voor om met mijn lezer over deze kwestie in gesprek te gaan en voor zijn eigen ogen – voor zijn neus als het ware – een andere, nieuwe lezer te scheppen die

mij bevalt, ja, hem zo nodig te deduceren. Ik bedoelde dat in alle ernst en niet zonder mijn aloude zucht naar mystiek. Ik wilde het eens grondig aanpakken, ik wilde mijn gehele reeks essays doorlezen, in alle eerlijkheid bekennen dat hun succes meestal gering was en zo de lezer geleidelijk tot dezelfde eerlijkheid en redelijkheid tegenover zichzelf bewegen. Ik wilde bewijzen dat alle onbegrijpelijkheid relatief is en aantonen hoe onbegrijpelijk ik Garve bijvoorbeeld vind. Ik wilde laten zien dat woorden vaak beter worden begrepen door zichzelf dan door degenen die ze gebruiken; ik wilde erop wijzen dat er een geheim genootschap moet bestaan tussen filosofische woorden die vaak als een schare te vroeg gewekte geesten alles in hun teksten in verwarring brengen, en die de onzichtbare macht van de wereldgeest zelfs uitoefenen op degenen die hem niet wensen te erkennen. Ik wilde aantonen dat het zuiverste en grondigste onbegrip juist uit de wetenschap en de kunst voortkomt – die naar hun aard immers naar begrip en begrijpbaar-maken streven – en uit de filosofie en de filologie; en om te voorkomen dat de hele zaak in een vicieuze cirkel zou blijven rondtollen, had ik mij voorgenomen om werkelijk begrijpelijk te zijn, voor één keer althans. Ik wilde de aandacht vestigen op datgene waarop de grootste denkers aller tijden gezinspeeld hebben (zij het in zeer duistere termen uiteraard), tot Kant de tafel der categorieën ontdekte en het licht zich in de geesten der mensen ontstak. Hiermee bedoel ik een ware taal, zodat wij niet langer woorden uitkramen, maar de kracht en bron van alle activiteit doorzien. Het grote geraas van een dergelijke kabbala, waarin onderwezen zou worden hoe de menselijke geest zichzelf kan veranderen en daardoor uiteindelijk de veranderende en altijd veranderde tegenstander zou kunnen ketenen – een dergelijk mysterie wilde ik nu niet zo naïef en onverhuld weergeven als de aard van de liefde, die ik uit jeugdige onbezonnenheid in *Lucinde* in een eeuwig hiëroglief had vastgelegd. Ik moest dan ook een populair medium bedenken dat de heilige, tere, vluchtige, luchtige, wazige en als het ware imponderabele gedachte chemisch zou kunnen binden. Want hoe slecht zou ze anders misschien begrepen worden – aangezien aan alle begrijpelijke misverstanden door een weldoordacht gebruik ervan

voorgoed een einde zou worden gemaakt? Tegelijkertijd sloeg ik met oprechte blijdschap de vooruitgang van onze natie gade – om maar te zwijgen van die van ons tijdperk! Datzelfde tijdperk waarin ook wij de eer hebben te leven; het tijdperk dat, om het bondig te omschrijven, de bescheiden maar veelzeggende naam van het Kritische Tijdperk verdient, zodat binnenkort alles gekritiseerd zal worden, behalve het tijdperk zelf, en alles steeds maar kritischer en kritischer wordt en de kunstenaars de hoop al mogen gaan koesteren dat de mensheid zich eindelijk *en masse* zal verheffen en zal leren lezen.

Nog maar zeer kort geleden kwam de gedachte aan een ware taal opnieuw bij mij op, en een schitterend vergezicht ontvouwde zich voor mijn geestesoog. In de negentiende eeuw, zo verzekert Girtanner ons, in de negentiende eeuw zal men goud kunnen maken; en is het momenteel niet al meer dan een vermoeden dat de negentiende eeuw spoedig zal beginnen? Met prijzenswaardige zelfverzekerdheid en enige verhevenheid zegt deze achtenswaardige man: 'Iedere chemicus, iedere kunstenaar zal goud maken: het keukengerei zal van zilver, van goud zijn gemaakt.' Hoe graag zullen alle kunstenaars beslissen nog even te blijven verhongeren in het geringe, onbeduidende overblijfsel van de achttiende eeuw; zij zullen deze heilige opgave niet meer met een bedrukt hart hoeven te vervullen, omdat ze weten dat een deel van henzelf en zeker een deel van hun nakomelingen weldra goud zullen kunnen maken. Dat hij juist het keukengerei bij name noemt, heeft als oorzaak dat deze schrandere kop het vooral aan deze catastrofe waardeert dat wij niet meer zoveel ranzige zure wijnen naar binnen hoeven te gieten uit zulke alledaagse, onwaardige en gewone metalen als lood, koper, ijzer en dergelijke. Ik bekeek de zaak van een heel andere kant. Al vaak had ik heimelijk de objectiviteit van goud bewonderd, ja, aanbeden mag ik wel zeggen. Bij de Chinezen, dacht ik, bij de Engelsen, bij de Russen, op het eiland Japan, bij de inwoners van Fez en Marokko, ja zelfs bij de Kozakken, de Tsjeremissen, Basjkieren en mulatten, kortom overal waar ook maar enige cultuur en verlichting bestaat, zijn het zilver en het goud begrijpelijk en door het goud ook al het andere. Wanneer

het mocht gebeuren dat alle kunstenaars deze materialen in grote hoeveelheden bezitten, zullen ze hun werken in bas-reliëf schrijven, met gouden letters op zilveren tafelen. Wie zou zo'n fraai gedrukt geschrift willen afwijzen met de schoffering dat het onbegrijpelijk is?

Maar dat zijn niet meer dan hersenspinsels en idealen, want Girtanner is dood, en bijgevolg is hij zo ver verwijderd van het kunnen maken van goud dat men beter met alle macht ijzer aan hem kan onttrekken – zoveel als nodig is althans om zijn nagedachtenis in een kleine medaille te vereeuwigen.

Bovendien waren de klachten over onbegrijpelijkheid zo uitsluitend, zo vaak en op uiteenlopende wijze aan het *Athenaeum* gericht dat mijn deductie eigenlijk precies zou moeten beginnen waar de schoen wringt.

In *Berliner Archiv der Zeit* is een scherpzinnige criticus al zo goed geweest het *Athenaeum* tegen deze aanvallen te verdedigen en hij heeft daarbij het beroemde fragment over de drie tendensen als voorbeeld gebruikt. Een voortreffelijk idee! Dit is precies de manier waarop men de zaak moet aanpakken. Ik zal dezelfde weg bewandelen, en om ervoor te zorgen dat de lezer des te eenvoudiger inziet dat ik het fragment werkelijk goed vind, laat ik het hieronder nogmaals volgen:

De Franse Revolutie, Fichtes wetenschapsleer en Goethes Meister zijn de grootste tendensen van dit tijdperk. Wie aan deze opsomming aanstoet neemt en alleen maar revoluties die luidruchtig en materieel zijn belangrijk kan vinden, is nog niet tot het hoge en weidse standpunt van de geschiedenis der mensheid opgeklimmen. Zelfs in onze gebrekkige cultuurgeschiedenissen, die meestal lijken op een variantenverzameling met doorlopend commentaar waarbij de oorspronkelijke tekst verloren is gegaan, speelt menig boekje waarvan de schreeuwende menigte destijds weinig notie nam een grotere rol dan alles wat hen voortdreef.

Ik schreef dit fragment met de beste bedoelingen en vrijwel zonder enige ironie. De manier waarop het verkeerd werd begrepen heeft mij onuitsprekelijk verrast, omdat ik het wanbegrip vanuit

een geheel andere hoek had verwacht. Dat ik de kunst als de kern van de mensheid, en de Franse Revolutie als een voortreffelijke allegorie van het transcendentaal idealisme beschouw, is uiteraard niet meer dan een van mijn uiterst subjectieve opvattingen. Maar ik heb deze opvatting zo vaak en op zoveel verschillende manieren naar buiten gebracht dat ik inmiddels op enige gewenning bij de lezer mocht hopen. De rest is cryptologie. Wie Goethes gehele geest niet in de *Meister* kan vinden, zal hem elders in zijn werken evenmin aantreffen. De poëzie en het idealisme zijn de centra van de Duitse kunst en cultuur; zoveel is bekend. Maar wie het weet, kan er niet vaak genoeg aan herinnerd worden dat hij het weet. De grootste waarheden van welke soort ook zijn allemaal volstrekt triviaal en daarom is niets zo noodzakelijk als ze telkens op een nieuwe manier en zo mogelijk steeds paradoxaler uit te drukken, zodat men niet vergeet dat ze nog bestaan en eigenlijk nooit in hun geheel uitgedrukt kunnen worden.

Tot dusver is het fragment volstrekt niet ironisch en het zou om geen enkele reden verkeerd begrepen mogen worden. Desondanks is dat gebeurd, zelfs tot het punt waarop een bekende jakobijn, Magister Dyk uit Leipzig, er democratische sentimenten in heeft weten te vinden.

Toegegeven, het fragment bevat nog iets wat verkeerd begrepen kan worden. Het gaat om het woord *tendensen* en daar begint de ironie dan ook. Men zou het zo kunnen uitleggen dat ik de wetenschapsleer evenals Kants *Kritik der reinen Vernunft* als een voorbeeld van een tendens beschouw, als een voorlopige poging, die ik van plan ben zelf (beter) voort te zetten en te voltooien; of zo, dat ik een kunsttaal wilde gebruiken die voor deze soort conceptie het meest geschikt is om mijzelf op Fichtes schouders te zetten, zoals hij op de schouders van Reinhold stond, en Reinhold op de schouders van Kant, en die op de schouders van Leibniz en zo tot in het oneindige terug tot de Eerste Schouder. – Ik zag dat volkomen in, maar ik dacht: laat ik het een keer proberen, om te zien of iemand mij een dergelijke kwalijke gedachte zou willen toedichten. Niemand lijkt het te hebben gemerkt. Waarom zou ik misverstanden aanbieden

wanneer niemand ze wil aangrijpen? Ik laat de ironie dan ook varen en verklaar onomwonden dat het woord binnen het taalgebruik van de ‘Fragmenten’ betekent dat alles slechts een tendens is – dat dit tijdperk het Tijdperk van de Tendensen is. Of ik van mening ben dat al deze tendensen door mij zullen worden rechtgezet of afgesloten, of mogelijk door mijn broer of door Tieck of door iemand anders van onze kring of pas door een zoon van ons of een kleinzoon of een achterkleinzoon of een kleinzoon in de zevenentwintigste graad of pas op de Jongste Dag of helemaal nooit – dat laat ik over aan de wijsheid van de lezer, aan wie deze vraag eigenlijk toebehoort.

Goethe en Fichte, dat blijft de meest eenvoudige en treffende formule voor alle aanstoot die het *Athenaeum* heeft gegeven en voor alle onbegrip dat het heeft opgeroepen. Het is verstandig om ook hier het steeds erger te maken: zodra de ergernis haar hoogtepunt bereikt heeft neemt zij af en verdwijnt, waarna het begrijpen onmiddellijk kan beginnen. Wij zijn nog lang niet ver genoeg in het aanstoot geven. Maar wat niet is kan nog komen. Ja, ook die namen zullen opnieuw – en meer dan één keer – worden genoemd. Vandaag nog heeft mijn broer een sonnet geschreven, dat ik de lezer onmogelijk kan onthouden vanwege de hilarische woordgrappen waar hij (de lezer) bijna meer van houdt dan van de ironie.

*Aanbid uw chique godjes, maar laat Goethe
als meester, gids en vriend óns toebehoren;
laat wie dat morgenrood niet wil zien glogen
Apollo's gouden dag voorgoed vergeten.*

*Die lokt uit dorre kruin geen groene scheuten,
en voor de bijl gaat wat in vuur mag smoren,
het nageslacht zal nooit de grafrust storen
van die correct versteende non-poëten.*

*Wie niet zijn Goethe eert, hoort tot de Goten;
verblind door elk nieuw bloempje dat ze lezen,
begraven zij, zelf dood, hun soortgenoten.*

*Goethe, jij, die de goden veelgeprezen
ons in hun goedheid stuurden, hemelbode,
zelfgoddelijk, in naam, blik, staat en wezen.*

Een groot deel van de onbegrijpelijkheid van het *Athenaeum* komt ontegenzeggelijk door de *ironie*, die overal in meer of mindere mate aanwezig is. Ik begin ook hier met een tekst uit de *Lyceum*-fragmenten:

Socratische ironie is de enige volstrekt onwillekeurige en volstrekt opzettelijke veinzerij. Het is net zo onmogelijk haar te fingeren als te laten blijken. Voor wie haar niet bezit, zelfs nadat dit openlijk is toegegeven, zal ze een raadsel blijven. Zij is niet bedoeld om iemand te misleiden, behalve degenen die haar als een misleiding beschouwen; ofwel zij scheppen genoeg in het verrukkelijke kattenkwaad om de gehele wereld voor de gek te houden of zij worden boos wanneer zij het vermoeden krijgen dat zij er zelf onder vallen. In deze ironie behoort alles luim en ernst te zijn, alles open en eerlijk en diep verborgen. Zij ontspringt aan de vereniging van savoir-vivre en wetenschappelijke geest, aan de ontmoeting van een volmaakte natuurfilosofie en een volmaakte kunstfilosofie. Zij bevat en wekt een gevoel van onoplosbare tegenstelling tussen het onvoorwaardelijke en voorwaardelijke, tussen de onmogelijkheid en de noodzaak van volledige mededeelbaarheid. Zij is de meest vrije van alle licenties, want door haar overstijgen wij onszelf; en tegelijkertijd is zij de meest dwingende, omdat zij onvoorwaardelijk noodzakelijk is. Het is een zeer goed teken wanneer evenwichtige koppen totaal niet begrijpen hoe zij deze voortdurende zelfparodie moeten opvatten en de luim serieus nemen en de ernst grappig vinden.

Een van de andere fragmenten beveelt zichzelf door zijn beknoptheid nog meer aan:

Ironie is de vorm van de paradox. Paradox is alles wat tegelijkertijd goed en groot is.

Een lezer die gewend is aan de fragmenten in het *Athenaeum* zal dit allemaal uiterst lichtzinnig en triviaal vinden. Desondanks vond menigeen het onbegrijpelijk, omdat het tamelijk nieuw was. Sindsdien is de ironie namelijk pas dagelijkse kost geworden, pas met het aanbreken van de nieuwe eeuw is er zo'n veelvoud aan grote en kleine soorten ironieën ontsproten, dat ik wel dra met Boufflers, sprekend over de verschillende soorten van het menselijk hart, zal kunnen zeggen:

*J'ai vu des coeurs de toutes formes,
Grands, petits, minces, gros, mediocres, énormes.*

Voor een helder overzicht van het gehele systeem van ironie willen wij enkele van de meest voorkomende vormen bespreken. De eerste en belangrijkste is de grove ironie: zij doet zich vooral voor in de ware aard der dingen en is een van haar meest voorkomende substanties – in de geschiedenis van de mensheid is zij werkelijk op haar plaats. Daarna komt de fijne of delicate ironie, daarna de extra-fijne. Scaramouche past deze vorm toe wanneer hij vriendelijk en oprecht met iemand lijkt te praten tot het moment zich aandient waarop hij hem – met alle hoffelijkheid van dien – een trap tegen zijn achterste kan geven. Dit soort ironie treft men ook bij dichters aan, net als de directe ironie, die nergens zo zuiver en oorspronkelijk sprankelt als in oude tuinen waar wonderbaarlijk lieflijke grotto's de gevoelige natuurliefhebber in hun frisse schoot lokken om hem daarna van alle kanten rijkelijk met water te besproeien en zo de fijnzinnigheid uit hem te drijven. Verder is er de dramatische ironie, waarbij de dichter drie bedrijven geschreven heeft, opeens een ander mens wordt en dan de laatste twee bedrijven moet schrijven. De dubbele ironie, waarbij twee regels met ironie parallel aan elkaar lopen zonder met elkaar in contact te komen: een voor de parterre, een voor de loge, al kunnen nog wel kleine vonken in de coulissen terechtkomen. Ten slotte is er de ironie van de ironie. In het algemeen is het wel de grondigste ironie van de ironie dat je er juist genoeg van krijgt wanneer je er altijd weer mee in aanraking komt. Maar wat wij hier in de eerste plaats onder

ironie van de ironie wensen te verstaan, is iets wat op meer dan één manier kan ontstaan: wanneer je bijvoorbeeld zonder ironie over ironie spreekt, zoals zojuist het geval was; wanneer je ironisch over de ironie spreekt zonder te merken dat je gaandeweg in een veel opvallendere ironie terecht bent gekomen; wanneer je je niet meer uit de ironie weet los te maken, zoals in dit stuk over de onbegrijpelijkheid lijkt te gebeuren; wanneer de ironie een maniertje wordt en zelf de dichter als het ware ironiseert; wanneer je beloofd hebt ironisch te zijn over een onbenullig boek zonder eerst de eigen voorraad te hebben bekeken om vervolgens tegen wil en dank ironisch te moeten zijn, als een toneelspeler die overal klachten heeft; en wanneer de ironie woest wordt en niet meer in bedwang gehouden kan worden.

Welke goden zullen ons van al deze ironieën kunnen redden? De enige oplossing ligt in het vinden van een ironie die al die grote en kleine ironieën kan verslinden en geen spoor van ze zou achterlaten. Ik moet bekennen dat mijn soort ironie daartoe een sterke neiging heeft. Maar ook dat zou slechts een tijdelijke oplossing zijn. Ik vrees – wanneer ik de tekenen van het lot inderdaad goed heb verstaan – dat binnenkort een nieuwe generatie kleine ironieën zal ontstaan: de sterren wijzen namelijk werkelijk op het fantastische. En zelfs als het voor lange tijd rustig zou blijven, dan mag dit geen vertrouwen inboezemen. Met de ironie valt volstrekt niet te spotten. Zij kan ongelooflijk lang doorwerken. Ik heb de indruk dat enkele van de meest zelfbewuste kunstenaars uit het verleden nog steeds, eeuwen na hun dood, ironisch met hun allertrouwste vereerders en aanhangers omgaan. Shakespeare heeft oneindig veel diepten, listen en bedoelingen. Moet hij dan ook niet de bedoeling hebben gehad om verduivelde vallen in zijn werk te verbergen om de knapste kunstenaars van het nageslacht te vangen, ze te misleiden en te doen geloven – voordat ze het doorhebben – dat wat zij doen enigszins lijkt op wat Shakespeare zelf deed? Ook in dit opzicht moet hij stellig nog veel meer bedoelingen hebben gehad dan men vermoedt.

Zojuist heb ik al indirect moeten toegeven dat het *Athenaeum* onbegrijpelijk is, en omdat het midden in het vuur van de ironie

gebeurd is, kan ik het moeilijk terugnemen zonder haar zelf geweld aan te doen.

Maar is onbegrijpelijkheid dan iets wat volstrekt verwerpelijk en slecht is? – Mij dunkt dat het geluk van families en landen erop berust en wanneer ik niet volledig word misleid, zijn staten en systemen, de vernuftigste voortbrengselen van de mens, zo vernuftig dat men de wijsheid van hun schepper niet genoeg bewonderen kan. Een onwaarschijnlijk kleine hoeveelheid onbegrijpelijkheid volstaat al, zolang haar waarheid en zuiverheid ongeschonden blijven en geen enkele godslasterlijke geest het waagt haar heilige grenzen te benaderen. Ja, het kostbaarste wat de mens bezit, zijn innerlijke vrede, hangt uiteindelijk, zoals iedereen eenvoudig kan inzien, aan een dergelijk punt dat in het duister moet blijven maar dat anderzijds het geheel draagt en houvast verleent en dat weg zou vallen zodra men het aan het verstand zou onderwerpen. De angst zou jullie werkelijk om het hart slaan wanneer, zoals jullie eisen, de wereld in alle ernst geheel begrijpelijk zou worden. En is zij, deze oneindige wereld zelf niet door het verstand ontwikkeld uit onbegrijpelijkheid of chaos?

Een andere reden die troost biedt voor de toegegeven onbegrijpelijkheid van het *Athenaeum* is de erkenning zelf, omdat die ons juist heeft doen inzien dat het kwaad van voorbijgaande aard is. De nieuwe tijd openbaart zich als snelvoetig en kwiek. De dageraad heeft zevenmijlslarzen aangetrokken. Lange tijd heeft het gebliksemd aan de horizon van de poëzie; de gehele donderende macht van de hemelen had zich in één machtige wolk verzameld; op één moment donderde zij luid, op het andere leek de wolk over te drijven en zijn bliksemschichten verderop te ontladen, om vervolgens des te verschrikkelijker weder te keren. Spoedig zal er echter geen sprake meer zijn van een enkele onweersbui – de hemel zal namelijk als één vlam branden en al jullie kleine bliksemafleiders zullen jullie niet helpen. Dan zal de negentiende eeuw inderdaad beginnen en dan zal ook het kleine raadsel van de onbegrijpelijkheid van het *Athenaeum* opgelost zijn. Wat een catastrofe! Dan zullen er lezers zijn die kunnen lezen. In de negentiende eeuw zal iedereen in de avonduren behaaglijk en genoeglijk van de ‘Fragmenten’

kunnen genieten en zelfs voor de taaiste en onverteerbaarste geen notenkraker meer nodig hebben. In de negentiende eeuw zal iedereen, zal iedere lezer *Lucinde* onschuldig vinden, de *Genova* protestants en de didactische *Elegien* van A.W. Schlegel bijna te eenvoudig en doorzichtig. En dan zal ook bewaarheid worden wat ik profetisch in een van de eerste fragmenten als maxime heb opgesteld:

Een klassieke tekst moet nooit volledig begrepen kunnen worden. Maar degenen die ontwikkeld zijn en zichzelf ontwikkelen moeten er altijd meer van willen leren.

De grote kloof tussen begrijpen en niet-begrijpen zal alleen maar dieper, breder en duidelijker worden. Veel verborgen onbegrijpelijkheid zal nog tot uitbarsting komen. Maar ook het begrip zal zijn almacht tonen: hij die het gemoed tot karakter verheft en het talent tot genie; die het gevoel en de aanschouwing tot kunst zuivert; hij zal zelf begrepen worden en men zal eindelijk inzien en moeten onderschrijven dat ieder mens het hoogste kan verwerven en de mensheid tot dusver boosaardig noch stompzinnig was maar enkel onhandig en nieuw. Op dit punt breek ik af om de verering van de hoogste godheid niet voortijdig te ontwijden. Maar de grote principes, de overtuigingen waarop het hierbij aankomt, kunnen zonder ontering worden meegedeeld; en ik heb geprobeerd het wezenlijke daarvan uit te drukken, omdat ik mij aansloot bij een net zo diepzinnig en prachtig vers van de dichter, in een vorm van dichtkunst die de Spanjaarden een glosse noemen; en mij blijft alleen nog te wensen over dat een van onze voortreffelijke componisten het mijne hoog mag aanslaan en haar een muzikale begeleiding zal geven. Op aarde bestaat niets schoners dan de lieflijke eendracht van muziek en poëzie ter veredeling van de mensheid.